

2017-199

Archeologienota Waregem Franklin Rooseveltlaan 42

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

24-11-2017

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning te Waregem Franklin Rooseveltlaan 42 (provincie West-Vlaanderen), gelegen in woongebied en waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt en van de bodemingrepen 1000m² of meer, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 3330m² groot, bevindt zich aan de westzijde van de Franklin Rooseveltlaan, aan het kruispunt met de Zadelstraat. Min of meer centraal op het plangebied is een vrijstaande woning aanwezig, met daaromheen een verharding en meerdere bomen. Ook langsheen de toegangsweg vanaf de Frankling Rooseveltlaan zijn bomen aanwezig. Daarnaast zijn in het zuidwesten en in het noordoosten omheinde zones met gras te zien.

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig waarbij de relevante en beschikbare bronnen teruggevonden werden en geraadpleegd. Het plangebied is gelegen op een historisch interessante locatie: in de wijk Potegem, waarvan de eerste vermelding dateert van de 10de eeuw, ten zuidwesten van de kern van Waregem, op de oostelijke oever van de Gaverbeek. Net aan de overzijde van deze waterloop bevindt zich een kasteeldomein dat minstens teruggaat tot de 14de-15de eeuw. Net ten noorden van het plangebied was tot in de 19de eeuw een omgracht perceel te herkennen, waarover verdere informatie ontbreekt. Een werkhypothese op basis van historisch kaartmateriaal is dat dit perceel samen met het perceel waarop het plangebied is gelegen zou kunnen teruggaan op een middeleeuwse opperhof-neerhof structuur. Op het plangebied wordt op de Ferrariskaart (ca. 1777) reeds bebouwing aangegeven, het huidige gebouw gaat terug tot begin 19de eeuw. Hoe de site er uitzag voor 1777 is niet gekend. De Franklin Rooseveltlaan die ten zuidoosten aan het plangebied grenst, gaat terug op een historische weg die eertijds doorheen het zuidelijke deel van het plangebied liep. Bij de uitbouw van het wegennet en de bewoning in de omgeving in de loop van de 20ste eeuw werd deze weg een tiental meter naar het zuidoosten verlegd om een haakse bocht af te snijden. Er hebben geen gekende grootschalige verstoringen plaatsgevonden op het terrein. Het huidige gebouw zal mogelijk voor een beperkte verstoring gezorgd hebben. De voormalige weg in het zuiden van het plangebied moet niet als verstoring aanzien worden, wel als een archeologisch spoor. De werken voor het verleggen van deze weg hebben mogelijk wel verstoringen veroorzaakt. Er zijn weinig archeologische sites gekend in de omgeving van het plangebied. In de ruimere omgeving zijn wel een aantal sites gekend uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. Deze bevinden zich telkens aan de andere zijde van de Gaverbeek. Niettegenstaande kan verondersteld worden dat de beide oevers van de Gaverbeek interessant waren voor menselijke aanwezigheid in het verleden. Het ontbreken van gekende archeologische sites heeft eerder te maken met het gebrek aan archeologisch onderzoek in de bebouwde zone ten oosten van de kern van Waregem, en weerspiegelt meer dan waarschijnlijk niet de reële situatie. Het plangebied is gelegen op iets drogere en hogere grond ten oosten van de kleiige valleigronden van de Gaverbeek. Dit gegeven op zich kan interessant zijn voor menselijke aanwezigheid in het verleden: de Gaverbeek en de nattere valleigronden zorgden voor een gevarieerd voedselaanbod, en de aanwezigheid van water en klei in de nabijheid kan ook interessant zijn voor eventuele ambachtelijke activiteiten. Deze gegevens tonen

aan dat het projectgebied een bepaalde archeologische verwachting heeft. Rekening houdend met de landschappelijke ligging en de bodemkundige situatie, is de kans niet onbestaande dat er op het plangebied sporen uit de metaaltijden en Romeinse periode aanwezig zijn. Ook steentijdsites kunnen niet uitgesloten worden. Voor de middeleeuwen en de nieuwe tijden geldt een hogere archeologische verwachting, afgaande op de ligging in Potegem, het nabijgelegen kasteel, het omgrachte perceel net ten noorden, de bewoning reeds aanwezig op de Ferrariskaart en de historische weg die doorheen het zuidelijke deel van het plangebied liep.

De bestaande inrichting (gebouw, verhardingen, begroeiing, omheining) wordt volledig verwijderd en vervangen door een appartementsgebouw met 27 wooneenheden, dat volledig wordt onderkelderd. De kelder wordt tot ca. 3,5m onder het huidig maaiveld uitgegraven. Zo goed als het volledige terrein wordt ingenomen door het nieuwe gebouw. Er kan vanuit gegaan worden dat het bodemarchief van het volledige plangebied bedreigd wordt door de werken: enerzijds door de uitgraving van de kelder, anderzijds door het aanleggen van nutsvoorzieningen en omgevingsaanleg (onder meer planten van bomen, aanleg parkeerplaatsen naast de straat). Het plangebied kent een bepaalde archeologische verwachting en op basis van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. Een verder vooronderzoek kan nuttige kenniswinst opleveren betreffende enerzijds prehistorische aanwezigheid langsheen de Gaverbeek, en anderzijds over de middeleeuwse ontstaansgeschiedenis van Potegem. De kosten-baten analyse kan dus als positief geëvalueerd worden.

Rekening houdend met de geplande werken en gezien de archeologische verwachting dient er verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek bestaat uit enerzijds een landschappelijk bodemonderzoek (eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek), anderzijds een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld. Dit dient in uitgesteld traject te gebeuren, na het rooien van de bomen en de afbraak van de gebouwen.

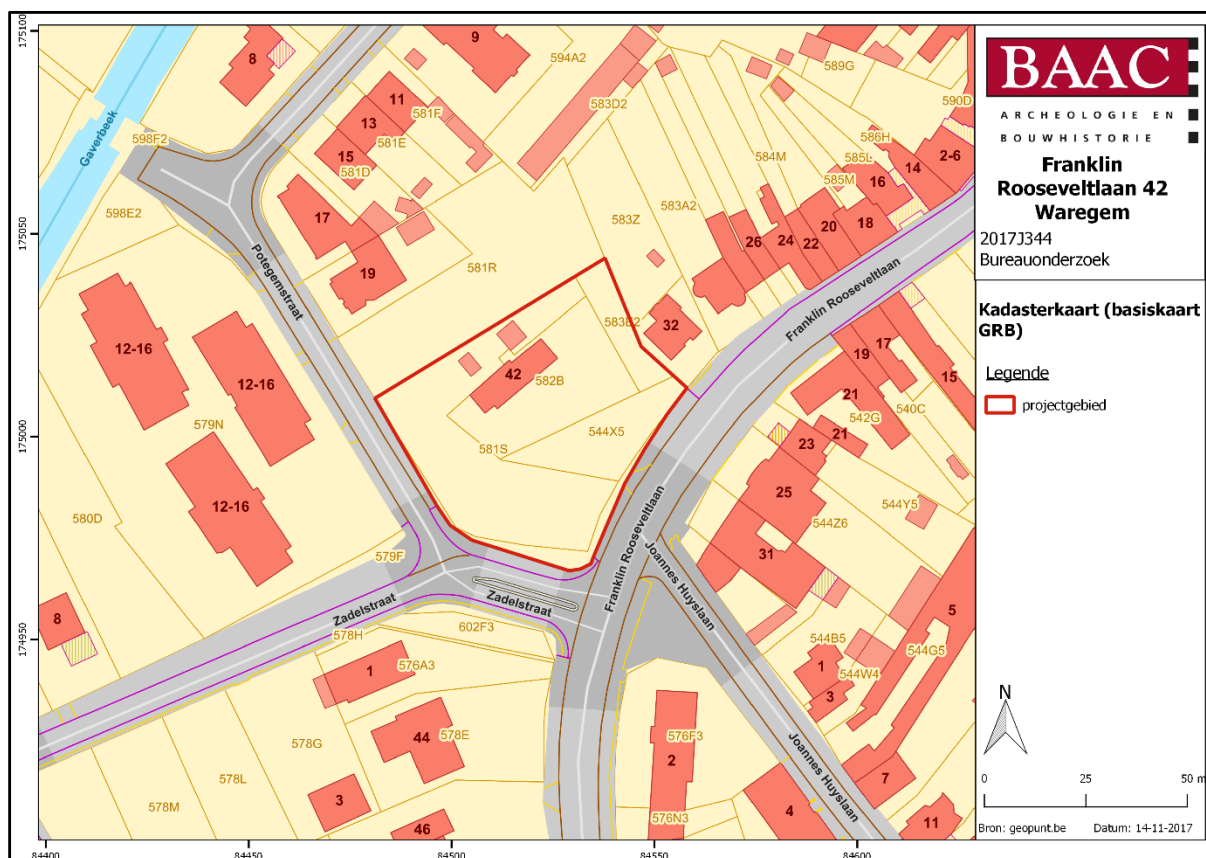
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Waregem Franklin Rooseveltlaan 42

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X84481,1 en Y: 174966,97; X: 84558 en Y: 175044,01

Kadastergegevens: Waregem, afdeling 2, sectie B, percelen 582b, 544x5, 583e2, 581s

De totale site heeft een oppervlakte van ongeveer 3330m². Op basis van de impact van de werkzaamheden dient over het volledige terrein verder vooronderzoek te gebeuren door middel van landschappelijke boringen en proefsleuven. Beide onderzoeksmethodes worden hiernavolgend verder gedetailleerd besproken.

Figuur 1 Uitsnede uit het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Vraagstellingen voor landschappelijke boringen:
 - Zijn één of meerdere begraven archeologische niveaus aanwezig?
 - Zijn er aanwijzingen voor een mogelijke steentijdsite?
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied?
 - Is een verder verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek nodig? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan?

- Vraagstellingen voor verkennend en waarderend booronderzoek:
 - Zijn er aanwijzingen voor een steentijdsite?
 - Kunnen zones met concentraties afgebakend worden?
 - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
 - Wat is de bodemkundige opbouw van het plangebied?
 - Is een verder onderzoek door middel van proefputten noodzakelijk? Zo ja, over het volledige plangebied of delen ervan? Wat is de omvang en ruimtelijke spreiding ervan (aantal, locatie, diepte,...)?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?

- Vraagstellingen voor proefputten:
 - Zijn er aanwijzingen voor een steentijdsite? Is deze ruimtelijk vast te leggen?
 - Wat is het niveau waarbinnen de silexartefacten zich bevinden? Kunnen deze stratigrafisch onderscheiden worden?
 - Kan de optie *in situ* behoud gehanteerd worden? Of worden de niveaus bedreigd bij de geplande werkzaamheden?

- Vraagstellingen voor proefsleuvenonderzoek:
 - Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
 - Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
 - Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
 - Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
 - Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
 - Kan een archeologische site uitgesloten worden?
 - Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?

- Zijn er sporen te linken aan het nabijgelegen omgrachte perceel? Zijn er sporen aanwezig die de hypothese van opperhof-neerhof structuur kunnen bevestigen of ontkennen?

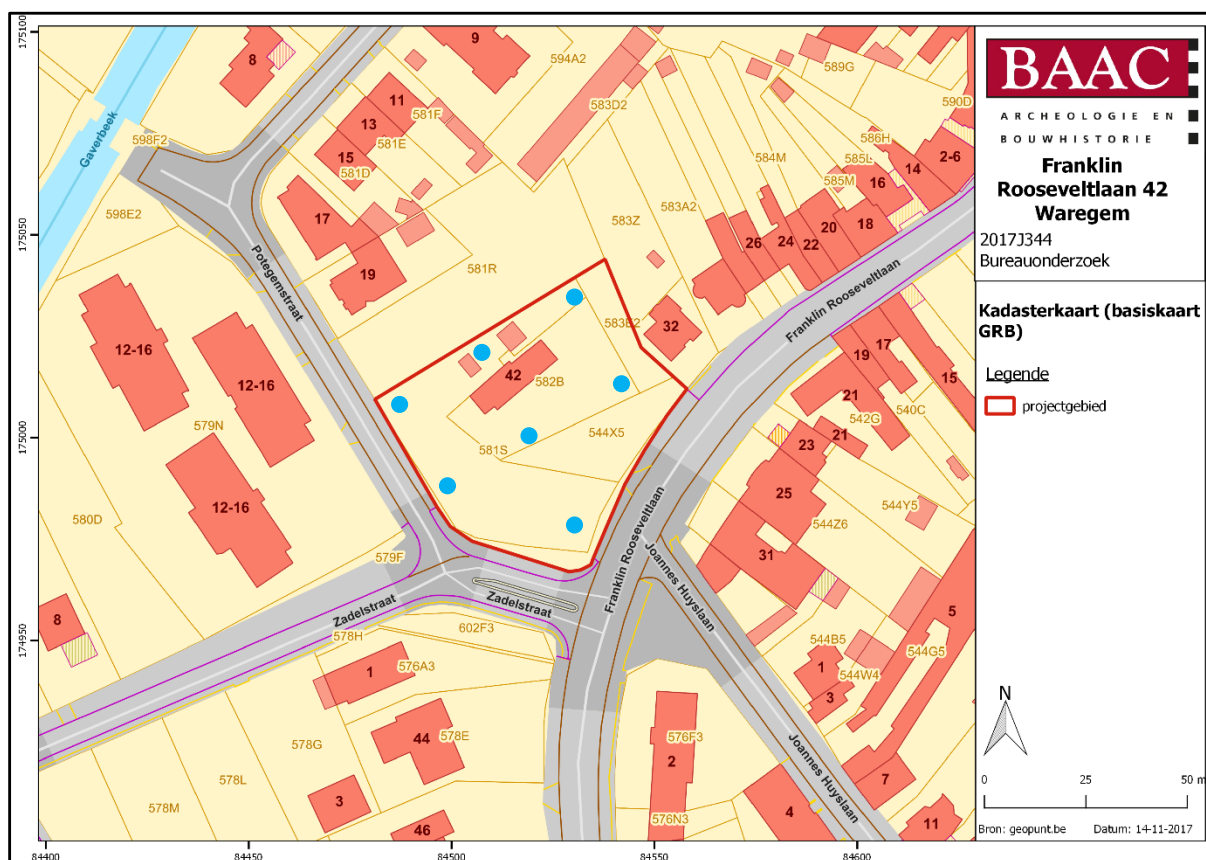
4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en -technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van landschappelijke boringen (al dan niet gevolgd door verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek en mogelijk een proefputtenonderzoek) en verder onderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methodes zijn om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op figuur 1, 2 en 3. De voorziene onderzoeksmethoden moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Om eventueel aanwezige archeologische sporen zo weinig mogelijk te beschadigen, is het van belang dat de sloop van het gebouw beperkt blijft tot het maaiveldniveau. Eventuele kelders worden niet uitgebrouwen. Bij het rooien van de bomen dienen de stronken te blijven staan, omdat het uitgraven of uitfrozen daarvan schade kan berokkenen aan eventueel aanwezige archeologische sporen.

- Landschappelijke boringen

Verspreid over het terrein worden 7 boringen uitgevoerd. De boorpunten hebben een onderlinge tussenafstand van 25m (zie figuur 2). Indien er effectief begraven bodems gedetecteerd worden met potentieel voor steentijdsites, moet overgegaan worden naar verkennend archeologisch booronderzoek.

Figuur 2 Aanduiding van de boorpunten op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

- Verkennend archeologisch booronderzoek

Een verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen en in het bijzonder het opsporen van steentijdsites. Bij dit onderzoek dient bovendien het opgeboorde grondmateriaal uitgezeefd te worden en te gecontroleerd op de aanwezigheid van silexartefacten. De gestelde voorwaarden voor een dergelijk onderzoek in de Code van de Goede Praktijk zijn hier richtinggevend. Indien hiervan wordt afgeweken, dient dit beargumenteerd te worden. Voor het opsporen van steentijdsites wordt een boorgrid van 10 bij 12m aangehouden. De boorpunten op de boorraai liggen 12m uit elkaar, terwijl de parallelle boorraaien 10m uit elkaar liggen. Ook hier kunnen afwijkingen op dit boorgrid beargumenteerd worden. De keuze van het boorgrid moet gebaseerd zijn op de resultaten van de landschappelijke boringen.

- Waarderend archeologisch booronderzoek

Een waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel een reeds opgespoorde archeologische site te evalueren en in ruimte af te bakenen. Hierbij wordt het boorgrid op een beperkte locatie van het plangebied gezet, waar de boorresultaten van de verkennende boringen positief zijn gebleken. De inplanting van het boorgrid wordt gebaseerd op de resultaten van het reeds uitgevoerde verkennend archeologisch booronderzoek. De methode bestaat uit een boorgrid van 5 op 6m. De tussenafstand tussen de parallelle boorraaien bedraagt 5m en de onderlinge afstand tussen de boorpunten op een raai is 6m. De voorwaarden voor een dergelijk onderzoek worden ook hier bepaald door de Code van de Goede Praktijk. Eventuele afwijkingen worden duidelijk beargumenteerd.

- Proefputten

Op locaties waar tijdens het waarderend booronderzoek goede en *in situ* bewaarde vuursteenconcentraties worden aangetroffen, worden proefputten in functie van steentijd artefactensites voorgeschreven. In deze proefputten worden de verticale en horizontale spreiding van de vuursteenconcentraties geanalyseerd en geïnterpreteerd. Ook de aard, datering en waarde van deze concentraties worden bestudeerd, evenals hun relatie met het landschap en de impact van de geplande werken. In dit laatste geval wordt bekeken of eventueel *in situ* behoud mogelijk is of niet. De proefputten worden ingepland op basis van de waarderende archeologische boringen.

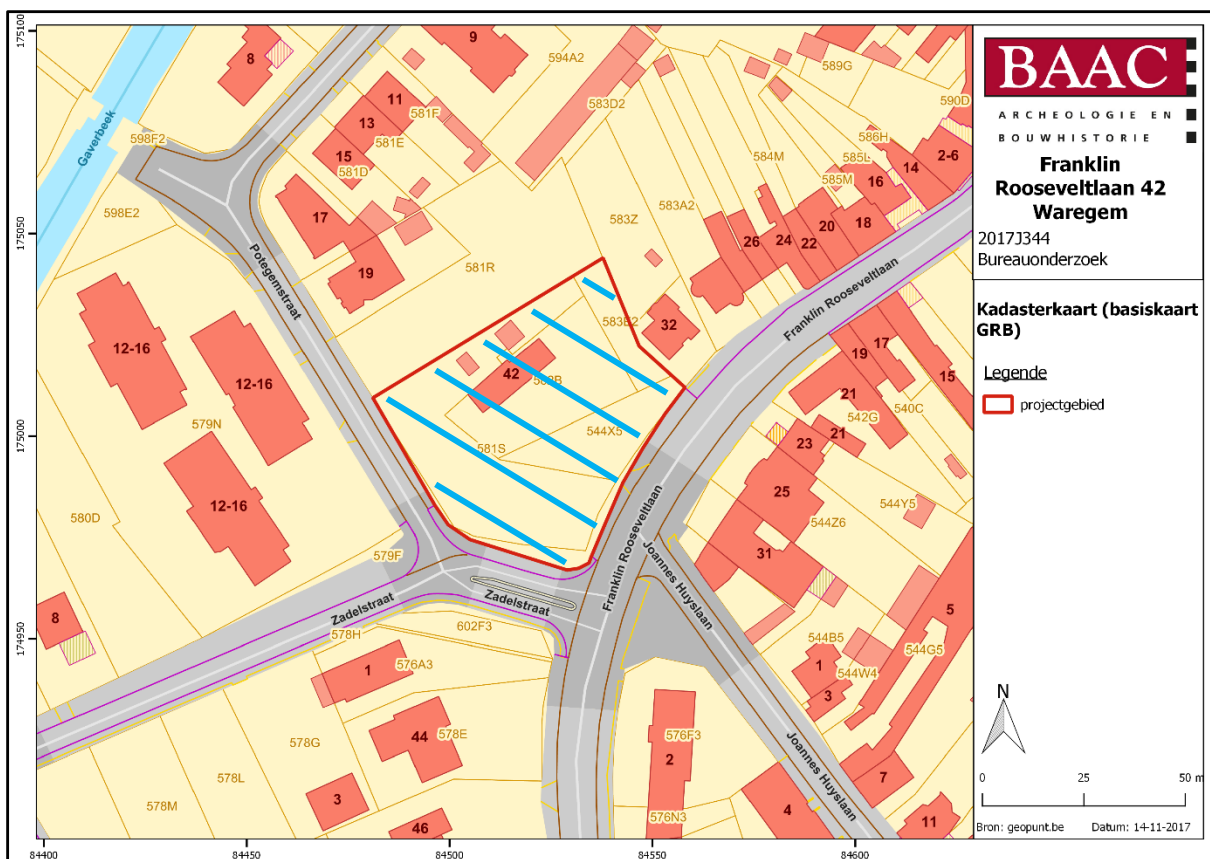
- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle ononderbroken proefsleuven in het onderzoeksgebied. Bij de inplanting bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt). Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en NW-ZO georiënteerd, dwars op de lokale topografie en de Gaverbeek. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 333m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 83m², door middel van volg-, dwarsseuven of kijkvensters. In totaal wordt zo 12,5% oftewel ca. 416m² onderzocht. Op die manier is er een maximale info voor een minimale kost.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichtn gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. urnengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Figuur 3 Projectie van een mogelijk sleuvenplan op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

- Het landschappelijk booronderzoek dient uitgevoerd te worden door een bodemkundige of geoloog met aantoonbare ervaring in booronderzoeken bij beekvalleien.
- Het eventuele verder verkennend en waarderend archeologische booronderzoek dient te gebeuren door een bodemkundige of geoloog met aantoonbare ervaring in booronderzoeken bij beekvalleien en onderzoek inzake steentijdsites.
- Het eventuele proefputtenonderzoek (steentijd) dient te gebeuren door een steentijdspecialist met aantoonbare ervaring.
- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met minstens 200 werkdagen ervaring met onderzoek op lemig zand-/zandleemgronden.
- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek in lemig zand-/zandleemgronden.
- Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met ervaring met onderzoek van meerperiodesites.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.